

A teljesség fragmentumai

Danyi Zoltán: *Hullámok után a tó sima tükre*. Timp Kiadó, Budapest, 2010

Tolnai Ottó prózai *opusa* mellett immár méltán említhetjük Danyi Zoltán *Hullámok után a tó sima tükre* című új könyvét, melyben a rövidtörténet mesterévé fejleszti magát a fiatal szerző. De míg Tolnai Beckett felé orientálódik, addig Danyi Akutagava hagyományához közelít, aki a modern japán rövidtörténet megalapozója. A két vajdasági író a német nyelvű irodalomhoz való viszonyuk is rokonítja. Tolnai kapcsolata a német irodalommal éppúgy meghatározó pályája alakulásában, mint Danyi Zoltán esetében, aki a kortárs osztrák kispróza fordítója. Kötetbe fel is vesz fordításokat, melyek mintegy keretet képeznek szövegeinek.

Danyi Zoltán új könyve tizenhét fejezetre tagolódik. Fontos kiemelni, hogy a szerző az alcímben maga is fejezeteknek nevezi ezt a tizenhét szöveget, utalva egyben egy magasabb kontextusra, amelyből vétettek. A fejezetek további bekezdésekre bomlanak, amit az interpunkcióval old meg az író: a mondatok kis betűvel kezdődnek, és pontosvesszővel záródnak. Ennél redukáltabb kifejezés már el sem képzelhető. Danyi világgépére a keleti filozófiák hatnak, amelyek a tökéletes kisforma keresésére sarkallják. Stílusa egy végsőig letisztult prózaszemléletről tanúskodik.

Danyi Zoltán új könyvének középpontjában a tó áll. Ezt szemléli, ezt futja körül, ebbe mártózik az elbeszélő. A tó motívuma egyik rövidtörténetből a másikba hajlik át, miközben kiépül a teremtett világ. A magas fokú koherencia egy minőségibb létről ad híreket: Danyi Zoltán rövidtörténeteivel a tökéletest ostromolja. Filozófiája azonban nem az „abszolútum”-ot célozza meg, hanem megmarad a hétköznapoknál, a mindennapi semmisségeknél a zen tanítása szerint. A hullámok után című nyitótörténet egy japán teaszertartás leírásával zárul: „...az egész mintha semmi sem lenne, miközben ezeket a semmi kis virágokat és ezeket a semmi kis gallyakat

úgy állították bele ebbe a halványsárga vázába, hogy az csupán egy érintésre van a tökéletestől...” A teaszertartást követő megvilágosodás két, húsos lepényt zabáló férfi képében ébreszt sivár valóságunkra.

A tó mellett a könyv visszatérő motívuma még az írói önreflexió: a szerző drámát akar írni, de csak a kortárs osztrák kispróza fordításáig jut el, és néha megír egy-egy szöveget is az osztrákok mintájára. Ki kell hangsúlyozni, hogy Danyi nem túloz, amikor a három osztrák író magához hasonlítja. Íródó szövegeit egy szélesebb, mondhatni európaibb kontextusba állítja ezáltal Erika Moser, Fabian Bernstoff és Louise Kerstin-Thell kisprózái mellé, miközben nem történik semmi stílusterés. Antologikus darab minden egyes szöveg, amely a kötetbe kerül, melynek írója, fordítója és szerkesztője maga a szerző. Másrészt az írás aktusára vonatkozó önreflexió az irodalmat teremtő erőre hívja fel a figyelmet, modern irodalom mementójaként. Danyi Zoltán karcsú kötete, rövid lélegzetű írásai eme teremtő erő sokat ígérő megnyilvánulásai.

Az ismétlődő motívumok sorából nem hagyhatjuk ki az elbeszélő ócska Floridáját sem. Az autó különböző kalandok során bukkan föl mintegy jelezve, hogy itt bizony újabb történetre számíthatunk. Eme történet-füzérből emelkedik ki a *Dorina* című, amely hangulatával már-már igazi Bodor Ádám-i elbeszélés. A város mozijában a hős lábát levizeli egy nyest, így ismerkedik meg az állatka gazdájával, Dorinával. A találkozás végzetes szerelem lehetne, ha a történet folytatásában ki nem dobja a bizarr foglalkozást űző nő: Dorina madárpók-kereskedést tart feketén, ebből tartja el magát a lepusztult világban. A nem mindennapi szépségű nő és a lepusztult világ kontrasztja jelzi azt a kettősséget, amely az egész kötetet áthatja: találni valami tökéletest a sivár hétköznapi világában: „emiatt fordultam egy ideje oly elszántan a széphez, gondoltam, emiatt vettem magam szinte farkaséhséggel mindenre, ami szép, értettem meg ebben a pillanatban, mert hiszen a szépségben reméltem az utolsó kivezető utat, az egyetlen menekülési irányt;” (53).

Leegyszerűsítés lenne Danyi Zoltán új könyvét a zen eszmeiségére visszavezetni. A transzcendens bölcsességre való ráébredés (*Hullámok után*); a hajnali tóparti futás motívuma, mint a magasabb mentális gyakorlatok metaforája; a gyakorlás közben fellépő nyugalom és félelemnélküliség (*Eggyé válni a hideggel*); a megszokott, hétköznapi gondolkodás áttörésén keresztül elért megvilágosodás (*Egy halványkék derengés*); mint a zen buddhizmus kivonatatos tételei kétségtelenül jelen vannak a műben, de csak eszközként szolgálnak egy jó prózai szöveg megírásában. A XVI. századi japán buddhista szerzetesek egyszersmind a kulturális élet őrzői voltak, az ő hatásukra fejlődtek a művészetek és az irodalom. Az ezredvég balká-

ni zűrzavaraiban szükség mutatkozott olyan poétikákra, amelyek nemes egyszerűségükkel állnak szemben a pusztulással. Erre adnak fogódzókat Akutagava rövidtörténetei, és így válik az irodalom a jó és a rossz örökös harcában a győzelem egyedüli evidenciájává.

Danyi Zoltán rövidtörténeteinek formaalakításában a fragmentum kap központi szerepet. A bekezdésekre redukált fragmentum nála azonban nem a „redukált létélmény”¹ formája, mint Tolnainál, hanem egyfajta átszellemülés kifejező eszköze a világ teljességének megtapasztalásában. A rész és egész, a jó és a rossz viszonya Danyinál nem billen ki az egyensúlyból, a fragmentum a megvilágosodott pillanat formája ezekben a történetekben. Itt található a zen tanítása a rövidtörténet műfaji sajátosságaival, egyszersmind átírva azokat: „A rövidtörténet tehát annak a belátásnak a formája, hogy az ember számára csak a hétköznapi jelentéktelenségek világa áttekinthető, csak a következmények, de az okok nem, s ennek megfelelően kérdései és válaszai is csak ezt az életszférát illethetik.”² Danyi Zoltán „megvilágosodásai” is ezt a hétköznapi szférát illetik, de gondolati úton áttörve ennek kereteit az ok-okozati összefüggések egyféle bölcs nyugalommá csendesülnek: „és ahogy a hullámokon megsokszorozódó felhőket néztem, lassan megfeledkeztem a kutyákról és a szétdobált óvszerekről és a kiürült vodkásüvegekről, végül kihullott emlékezetemből a fák alatti jelenet, és jó volt így, minden nagyon jó; a lehető legtökéletesebb” (19).

Nem szoltunk még a címadásról, ami a szerkesztést is érinti. A könyv címe a nyitótörténet és a kötetet záró történet összevonásával jött létre. A beszélő cím utal arra, hogyan is olvassuk a tizenhét szöveget, melynek sorrendje nem esetleges. Egy jól megszerkesztett könyvről van szó, amelynek fejezeteit elejétől végig kell olvasni, hogy érvényesüljön Danyi poétikája. A tó sima tükreben egy festőről van szó, aki nap mint nap a tó árnyalatait viszi vásznára: „elképzeltető azonban, mondta, hogy ha elég képet fest, legalább százat, vagy annál is többet, és ha ezeket kirakja egymás mellé valahova, és ha ez a száz tónus együtt lesz látható, akkor talán megmutatkozik valami, mondta, és ha többet nem is tudunk meg erről az egészeztől, de legalább *egyszerre* láthatjuk majd az örökös áttűnés egy szélesebb szeletét, és talán sikerül megérinteni mindenek mélyén a hatalmas egyensúlyt, megérinteni legalább egy kilobbanó pillanatra – ahogy a hópolyhek érintik meg a tó felszínét, és utána máris elolvadnak;”. Megismételhetjük: a magas fokú koherencia Danyi Zoltán rövidtörténeteiben egyféle képzettársítási folyamat eredménye, melyben a sivár valóságra való ráébredést (*A hullámok*

¹ Thomka Beáta: *A pillanat formái*. Forum, Újvidék, 1986

² Uo.

után) rendre egy rezignált nyugalom követi (*A tó sima tükre*). Az idézetben a szerző reflektál módszerére, melynek középpontjában a tó-motívum kibontása áll, s amelyben nem nehéz az író *ars poeticájára* ismerni.

Danyi az alcím kérdését is hasonló leleményességgel oldja meg. A „fejezetek” a *Sinistra körzethez* hasonlatosan utalnak egy magasabb kontextusra. De míg Bodor Ádám „egy regény fejezeteit” állítja össze, addig Danyi Zoltán szövegeinek nincsen ilyen műfaji fogódzója. Felmerül a kérdés: nem egy évszázadok óta hömpölygő prózafolyamból szakadtak-e ki Danyi történetei, amelyek fragmentumait írja. Egyszóval, a szerző nem mond le a teljességről, melynek állandó megélése világtapasztalatának egyetlen, ismétlődő metaforája.

Danyi Zoltán új könyvének világa nem „irodalmi” világ, könyvének igenis vannak a valóságra vonatkozó referenciái. Danyi a rövidtörténet formáját alkalmassá tette valóságunk kritikai megvilágítására. Egy magasabb szinten megélt létezés tapasztalatával az író hétköznapjaink sivárságára hívja fel a figyelmet, melyet nemritkán gonosz erők tesznek elviselhetetlenné (*Ahogy a felhők tükörképe*). A megvilágosodott pillanatokban a létezés abszurditása tárul elének. Danyi Zoltán létélménye a végsőkig lecsupaszított világ, amely az elbeszélhetőség határát súrolja. Ezért szól oly gyakran a csendről, ami a létezés legvégső stádiuma. Csak el ne hallgasson Danyi Zoltán, jut eszünkbe tökéletes kisformáit olvasva.

